

A HARMINCÉVES HÁBORÚ TÖRTÉNETÉNEK ÚJ IRODALMA

Bevezetés

Az 1618–1648 közötti harmincéves háború jelentőségét a történetírás már régen felismerte: az első egész Európát átfogó fegyveres összeütközés. Kezdetben a vallási ellentéteket domborították ki, a római katolikus egyház és a protestáns vallás összeütközéséből magyarázták a dolgokat, de már Leopold von Ranke kimutatta, hogy nem hitbeli, hanem politikai okok voltak a döntők, a harc az európai hegemoniáért folyt. Ranke német birodalmi szempontból nézte és ítélte meg az eseményeket, rokonszenve a protestáns hatalmak oldalán állt. Munkái komor, sőt tragikus színekkel festették a háború okozta mérhetetlen dülást, főleg a német birodalmi területek pusztulását, emberben és anyagi javakban, mely Európa fejlődését nemzedékekre visszavetette.

Ranke hatása sokáig érezhető volt a történelmi irodalmon: külpolitikai nézőpontjai, a német érdekek előtérbe helyezése, a protestáns politikai tábor szempontjainak kidomborítása és az egész küzdelemnek gyászfátyollal való beborítása szinte napjainkig kötelező vonása maradt az irodalomnak. Az 1940-es években meginduló részletkutatások azonban új eredményeket hoztak és hoznak még napjainkban is. Egyrészt a demográfiai és várostörténeti, gazdasági adatfeltárások nem igazolták a pusztulás korábban feltételezett mértékét, másrészt a fekete-fehér rajzolású, csak gátlástalan hősöket és elvetemült kalandorokat ismerő ábrázolás is színesebbé, emberibbé, a történeti valóságot megközelítőbbé vált. A korábban szinte kizárólag német ügyként kezelt összeütközés most kapott valóban európai méreteket.

Szemelvényeink ezekből az új eredményekből és új szempontokból adnak válogatást. Arra törekedtünk, hogy különböző szerzők nem mindig egybehangzó nézeteit és eltérő módszereit bemutassuk, hogy képet adjunk a harmincéves háború körül zajló mai történeti vitákról.

Magyar történeti szempontból külön is fontos ez a korszak, hiszen Bethlen Gábor, I. Rákóczi György politikája nem érthető meg a harmincéves

háború által adott egyetemes háttér nélkül. De megfordítva is érvényes a tétel: az európai konfliktus rajza sem teljes a magyarországi és erdélyi események nélkül. Az új irodalom – bár értesülései még nem egyszer pontatlanok – úgy látszik, ezt is felismerte.

<

BENDA KÁLMÁN